

ORIENTERING OM REGLER FOR UTDELING AV ARVEFORSKUDD FRA PERSON UNDER VERGEMÅL

Innledning

Statsforvalteren i Oslo og Viken behandler og samtykker til søknader om utdeling av arveforskudd for personer under vergemål. Med personer under vergemål menes mindreårige, og voksne som det er vedtatt vergemål for etter vergemålsloven kapittel 4 (vergetrengende).

Før et samtykke kan gis, må tilstrekkelig dokumentasjon foreligge og visse vilkår må være oppfylt. Denne veiledningen er generell, og vi sender ut samme veiledning i alle saker. Dersom du har konkrete spørsmål tilknyttet søknaden din kan du ta kontakt med Statsforvalteren. Du har anledning til å ettersende dokumentasjon til søknaden din helt frem til Statsforvalteren fatter vedtak.

Rettsregel

Utdeling av arveforskudd reguleres av vergemålsloven § 41 andre ledd. Bestemmelsen lyder slik:

«Med fylkesmannens samtykke kan vergen gi arveforskudd til en livsarving hvis det foreligger særlig behov for det, eller hvis det foreligger skriftlige nedtegnelser eller andre holdepunkter for at et slikt forskudd er i samsvar med ønsket til den som er under vergemål.»¹

Vilkår for utdeling

Utgangspunktet er at arv først faller ved arvelaters død, og ved lengstlevende ektefelles død i uskiftebo. Livsarvinger har ikke noe rettskrav på å få utdelt forskudd på arv fra person under vergemål. Statsforvalteren kan imidlertid samtykke til utdeling av forskudd på arv dersom det foreligger et *særlig behov* eller hvis det foreligger *skriftlige nedtegnelser*, eller *andre holdepunkter* for at utdeling er i samsvar med vergehaverens vilje. Ovennevnte vilkår oppstiller to alternative grunnlag for et eventuelt samtykke til utdeling. Det skal i tillegg foretas en helhetsvurdering av hva som er til vergehaverens beste.

Hovedvilkåret for å kunne få utdelt arveforskudd etter bestemmelsen er at man er livsarving. En livsarving er barn, eller barnebarn hvis barnet er død, oldebarn hvis barn og barnebarn er død osv. Dersom det er sendt inn søknad om utdeling av arveforskudd, fra en person som ikke er livsarving, vil søknaden bli avslått. Det samme gjelder søknader begrunnet i behov for midler fra andre også selv om det er en livsarving som har sendt inn søknaden. I disse tilfellene kan Statsforvalteren vurdere om søknaden i stedet kan innvilges etter regelen om utdeling av gave.

¹ Statsforvalteren fikk nytt og kjønnsnøytralt navn 1. januar 2021. Det gamle navnet vårt er Fylkesmannen.

Samtykke fra person under vergemål

Utgangspunktet er at den enkelte selv kan ta beslutninger av betydning for eget liv, herunder utdeling av arveforskudd. Dette gjelder også for personer som har fått oppnevnt verge.

Forutsatt at den vergetrengende er samtykkekompetent i spørsmål om utdeling av arveforskudd skal vergehaverens vilje og selvbestemmelsesrett respekteres. I disse tilfellene vil ikke Statsforvalteren foreta en egen vurdering av hva den vergetrengende er best tjent med.

Ved vurderingen av samtykkekompetanse legger Statsforvalteren normalt til grunn personens tilsynslege eller fastleges vurdering av hva personen er i stand til å forstå. Følgende forhold vil være avgjørende:

- evne til å uttrykke valg
- evne til å forstå informasjon som er relevant for en avgjørelse
- evne til å forstå konsekvenser av et valg
- evne til å resonnere og avveie alternativer

Dersom du mener at personen under vergemål er samtykkekompetent, og dette ikke fremgår klart av de dokumenter Statsforvalteren har mottatt i saken, må det innhentes ny legeerklæring før vedtak om arveforskudd eventuelt kan treffes. Kommer Statsforvalteren til at en person ikke er samtykkekompetent i spørsmålet om utdeling av arveforskudd må vilkårene i § 41 andre ledd være oppfylt for at utdeling skal bli innvilget.

Hva ligger i vilkåret om særlig behov?

Et generelt behov er ikke tilstrekkelig. Svært mange av oss vil ha et behov for midler til formål vi selv mener vil være nyttig, eksempelvis midler for egenkapital til kjøp av eiendom. Vilkåret særlig behov viser til at livsarvingen må ha et ekstraordinært behov for midler. Det å få midler må kunne avhjelpe en situasjon som arvingen ikke selv vil kunne løse i løpet av kort tid.

Et eksempel på en slik situasjon kan være at livsarvingen står i fare for å miste sin bolig, eller at arvingen har fått en alvorlig diagnose og kanskje har kort forventet levetid, og der utdeling av arveforskudd vil være den eneste måten arvingen vil kunne ha noen glede av eventuell arv.

Utdeling av arv på bakgrunn av særlig behov skal kun gis i det omfang som er nødvendig for å dekke det behovet for midler som foreligger. Eksempelvis betyr dette at dersom det er nødvendig med en utdeling på kr 200 000,- for å kunne nedbetale misligholdt gjeld slik at huset til arvingen ikke blir tvangssolgt, så vil det ikke være grunnlag for å samtykke til en utdeling som er større enn kr 200 000,-.

Vi gjør oppmerksom på at den enkelte er ansvarlig for å tilpasse sine utgifter til sine inntekter. Dersom det oppstår et økonomisk behov for midler som en følge av at den enkelte selv ikke har evnet å disponere de midler man har hatt på en fornuftig måte, er dette forhold som er den enkelte å laste og som gjør adgangen til utdeling på bakgrunn av særlig behov strengere enn i tilfeller der den enkelte uforskyldt har havnet i en anstrengt økonomisk situasjon.

Dersom det foreligger et særlig behov, er det kun livsarvingen som har et slikt behov som vil ha rett til å få utdelt arveforskudd. Her er det et unntak for saker der personen under vergemål sitter i uskiftet bo etter sin avdøde ektefelle. I disse sakene følger det av arvelovens § 24 at alle arvinger har lik rett til utdeling. Imidlertid kan de øvrige arvingene samtykke til at det bare gis arveforskudd til en arving dersom de ønsker det.

Hva ligger i vilkåret skriftlige nedtegnelser eller andre holdepunkter?

I vergemålsloven er det lagt stor vekt på at viljen til den som er under vergemål skal respekteres. Personen under vergemåls tidligere handlinger eller uttalelser kan sannsynliggjøre at personen ville ønsket en utdeling av arveforskudd på nåværende tidspunkt dersom vedkommende hadde vært i stand til å uttale seg om spørsmålet. Det er derfor gitt mulighet for å utdele arveforskudd når det foreligger skriftlige nedtegnelser eller andre objektive holdepunkter.

Lovteksten gir ingen kriterier for vurderingen av hvor sterke holdepunktene for vergehaverens vilje må være. Statsforvalteren vil dermed foreta en helhetsvurdering i det enkelte tilfelle. Det må være tale om mer enn udokumenterte uttalelser og generelle antakelser om personens ønske.

I dette ligger at det må foreligge objektive holdepunkter fra personer uten interesser i saken, som tilsier at utdeling av arveforskudd er i samsvar med vergehaverens vilje. Dette betyr at livsarvingers uttalelser om at vedkommende ville ønsket utdeling av arveforskudd ikke kan tillegges vekt. En fremtidig arving har en åpenbar interesse i at arveforskudd blir utdelt, og er inhabil til å uttale seg i spørsmålet.

Eksempel på skriftlige nedtegnelser eller andre objektive holdepunkter vil kunne være kontoutskrift eller gavebrev som viser tidligere utdelt arveforskudd eller større gaver. Dersom det er utdelt gaver eller arveforskudd tidligere medfører imidlertid ikke dette at man kan fastslå at den enkelte ville ønsket utdeling nå. Dette må drøftes i hver enkelt sak. Spørsmålet blir om det som tidligere er utdelt må sees på som et generelt ønske om å dele ut midler når dette er mulig, eller om utdelingen var knyttet opp til et konkret behov eller hendelse, og derfor ikke sannsynliggjør et generelt ønske.

Dokumenter skrevet av vergetrengende mens de var samtykkekompetente, og som gir uttrykk for et ønske om å utdele arveforskudd, vil også kunne være en skriftlig nedtegnelse som oppfyller lovens krav.

Uttalelser fra personer uten interesse i sakens utfall kan også tillegges vekt, men disse må gjennom sin kontakt med personen under vergemål ha fått konkret kjennskap til at personen ville ønsket utdeling av arveforskudd. At personen antar at man ville ønsket utdeling uten at man har konkrete uttalelser eller hendelser å vise til vil ikke være tilstrekkelig.

Et testament inneholder normalt dødsdisposisjoner, og kan som hovedregel ikke anses som en skriftlig nedtegnelse av et ønske om utdeling av forskudd på arv. Unntak kan imidlertid forekomme. Her kan vi eksempelvis vise til det at den vergetrengende har testamentert bort en eiendom, og det er helt klart at det er selve eiendommen man ønsker at arvingen(e) skal overta, ikke verdien av den. Samtidig har den vergetrengende fast plass på institusjon, kan ikke benytte eiendommen, og har ikke nok midler til å foreta nødvendig vedlikehold eller betale løpende utgifter. I en slik situasjon vil

det eventuelt kunne legges til grunn at vedkommende hadde ønsket å overdra eiendommen til arvingen(e) som arveforskudd fremfor at eiendommen ble solgt på det åpne markedet.

Helhetsvurderingen

Statsforvalteren understreker at ett av de to vilkårene for utdeling må være oppfylt for at arveforskudd kan utdeles. Det betyr at dersom det ikke foreligger et særlig behov, skriftlige nedtegnelser, eller andre objektive holdepunkter, så vil søknaden alltid bli avslått fordi lovens vilkår ikke er oppfylt. Selv om et av de to vilkårene anses oppfylt er det likevel opp til Statsforvalterens å vurdere om det skal samtykkes til utdeling av arveforskudd. Det avgjørende er hvorvidt vergehaverens nåværende og fremtidige behov blir tilstrekkelig ivaretatt etter en eventuell utdeling.

Det er personen under vergemåls egne interesser som Statsforvalteren først og fremst skal ivareta. Dette medfører at dersom personen selv har behov for midlene vil en søknad om utdeling av arveforskudd bli avslått.

Uavhengig av vergehaverens konkrete behov vil Statsforvalteren alltid kreve at personen under vergemål beholder en del midler for å kunne imøtekomme eventuelle fremtidige økonomiske behov. Hvor mye som anses tilstrekkelig må vurderes i den enkelte sak. Vedkommendes alder, bostedssituasjon, økonomiske forpliktelser samt nytte av å ha og bruke midler til eget forbruk vil være avgjørende.

Ytterligere veiledning

Dersom noe er uklart eller det trengs veiledning ved utførelsen av vergemålet, står Statsforvalteren til tjeneste. Ta derfor gjerne nærmere kontakt med oss.

Postadresse:

Statsforvalteren i Oslo og Viken
Vergemålsavdelingen
Postboks 325
1502 Moss

Besøksadresser:

Stensberggaten 27, Oslo
Vogts gate 17, Moss
Dr. Hansteinsgate 9, Drammen

Telefon: 69 24 70 00

E-post: sfovpost@statsforvalteren.no

<https://www.statsforvalteren.no/ov>